

JPP KURK LIETUVAI

Kūrybiška vietokūra Lietuvoje

Kūrybiškos vietokūros
sampratos apžvalga

Ieva Nagytė
Eugenijus Kaminskis
2016 m. spalio mėn.

Įvadas

Kokybiškų vietų kūrimas arba *vietokūra* (angl. *placemaking*), tiek kaip universali idėja, tiek kaip praktinis metodas, įkvepia žmones iš naujo įsivaizduoti jų aplinką ir kasdienes erdves paversti bendruomenę vienijančiais centrais. Vietokūra apibrėžiama kaip kokybiškų vietų, kuriose žmonės nori gyventi, dirbti, žaisti ir mokytis, kūrimo procesas. Tai unikalus būdas gerinti įvairių bendruomenių ir kaimynysčių gyvenimo kokybę, taip prisidedant prie gerovės skatinimo regionuose ir nacionaliniu mastu.

Kokybiškos vietos turi stiprų ir unikalų pojūtį. Tai aktyvios, draugiškos žmonėms, saugios, įvairių funkcijų, unikalios, įdomios, vizualiai ir estetiškai patrauklios lokacijos, dažnai persipynusios su menais ir kūrybiškomis veiklomis.

Stiprindama ryšį tarp žmonių ir jų bendrai naudojamų erdvių, vietokūra skatina bendradarbiavimą formuojant viešąją erdvę. Tačiau atnešama nauda yra kur kas platesnė. Vietokūra ne tik stimuliuoja geresnį miesto dizainą, bet ir kuria geresnę vietos panaudojimo struktūrą, kreipiant ypatingą dėmesį į fizines, kultūrinės ir socialines tapatybes, kurios identifikuoja vietą ir palaiko jos nuolatinį vystymąsi. Grįsta bendruomenės dalyvavimu, efektyvi vietokūra panaudoja vertingus vietos bendruomenės resursus ir potencialą. Tai yra kokybiškos visuomeninės erdvės, kurios prisideda prie žmonių sveikatos, laimės ir gerbūvio sukūrimo. Vietokūra demonstruoja, kokia galinga gali būti kolektyvinė vizija, bei padeda iš naujo įsivaizduoti kasdienes erdves, išžvelgti naują bendrųjų erdvių potencialą.

Kultūra + vietokūra = kūrybiška vietokūra

Kūrybiškoje vietokūroje (angl. *creative placemaking*) partneriai iš viešo, privataus, ne pelno ir bendruomeninių sektorių strategiškai naudodami menus ir kultūrines veiklas formuoja fizinius bei socialinius kaimynystės, miesto ar regiono bruožus (Markusen ir Gadwa, 2010). Kūrybiška vietokūra gaivina erdves, atnaujina struktūras ir miestovaizdžius, gerina vietinio verslo gyvybingumą ir visuomenės saugumą bei suburia skirtingus žmones džiaugtis, įkvėpti ir būti įkvėptiems.

Kūrybiškos vietokūros, kaip susijusios, įvairialypės ir dinamiškos sistemos, sąvoka yra itin naudinga, siekiant įgyvendinti ir įkvėpti kultūrines veiklas įvairiose vietovėse. Ji skatina bendradarbiavimą tarp įvairialypio suiteresuotųjų šalių, menininkų, verslininkų ir gyventojų tinklo. Kūrybiškos vietokūros tikslas yra paversti menus, kultūrą ir kūrybišką mąstymą neatsiejama vietos dalimi. Tai gali būti pasiekta per:

Ilgalaikius projektus, apimančius menus, kultūrą ir kūrybišką mąstymą. Tai gali būti muziejai ir orkestro salės, vieši meniniai pasirodymai, meninės tematikos judumo zonos, mišraus naudojimo gyvenamosios ir darbo erdvės kūrybiškiems žmonėms ir t.t.

Trumpalaikes veiklas, kurios kokybiškoms vietoms pridėtų gyvybingumo. Laikinos iniciatyvos gali trukti nuo poros dienų iki keleto mėnesių, jos dažnai vyksta kasmetinių festivalių ar mugių forma. Tai gali būti kinas po atviru dangumi, gatvės meno projektai, lauko koncertai ir t.t.

Kultūra ir kūrybiškumas vietokūroje

Trumpalaikė ir ilgalaikė kūrybiškos vietokūros nauda

Kūrybiška vietokūra skatina į visus projekto vystymo etapus įtraukti bendruomenę ir kitas suinteresuotąsias šalis. Tai padeda formuoti projekto viziją, įgyti palaikymą idėjų įgyvendinimui ir užtikrinti, kad bus atliepiami konkretūs vietos poreikiai. Įvairios konsultacijos leidžia sukurti, palaikyti santykius su vietos bendruomene bei panaudoti jau egzistuojančius vertingus vietos išteklius. Tuo pačiu tai leidžia identifikuoti potencialias vidines ir išorines grėsmes, galinčias trukdyti tolimesniam įgyvendinimui.

Įtraukimo procesas leidžia bendruomenės nariams būti išgirstiems, išreikšti savo nuogąstavimus bei teikti pasiūlymus. Ir net jei nėra iki galo sutariama dėl sprendimų, pats diskutavimo procesas atskleidžia, kaip buvo prieita iki galutinio taško ir kokie kompromisai buvo pasiekti. Dalyvavimas kūrybiškoje vietokūroje turi ir ilgalaikių pozityvių rezultatų (DosSantos, 2013). Kūrybiška vietokūra kuria ne tik aktualias vietas, bet ir aktyvią, dalyvaujančią visuomenę, gerina socialinę sanglaudą, pilietiškumą, gyvenimo kokybę, skatina kultūrinę įvairovę, palaiko kultūros paveldo ir istorijos gyvastį.

Kūrybiškos vietokūros gerieji pavyzdžiai, apimtis ir strategija

Kalbant apie kūrybiškos vietokūros pritaikomumą, dažnai neaišku, kaip išgryninti pagrindinius principus ir paversti juos replikuojamais. Tai kyla iš neapibrėžtos pačio kūrybiškumo prigimties. Ar kūrybiškumas yra organizuotas ir nuoseklus procesas, ar atsiranda spontaniškai ir chaotiškai? Ar vadovaujamesi aiškiai suplanuota vizija, ar idėjai leidžiama vystytis natūraliai? Ar apskritai įmanoma iš viršaus primesti kūrybiškumo sampratą ar tai yra vien tik iš apačios kylantis procesas? Į šiuos klausimus nėra vienareikšmių atsakymų, tačiau egzistuoja universalūs būdai žvelgti į kūrybiškos vietokūros principais grįstas iniciatyvas ir jas vertinti.

Toliau pateikiami principiniai kūrybiškos vietokūros klausimai ir juos atliepiantys gerieji užsienio pavyzdžiai.

1.

AR TAI
KŪRYBIŠKA
VIETOKŪRA?

Kūrybiškos vietokūros projektai apima menų organizacijas, menininkus ir projektų vykdytojus, dirbančius su nacionaliniais ir vietiniais partneriais. Projektai didina vietos įvairovę ir gyvybingumą.

GORDONO AIKŠTĖS MENŲ RAJONAS (I)

The Gordon Square Arts District, Klyvlendas, JAV

INICIATORIUS. Vieša-privati partnerystė (PPP): inicijuota Detroito krantinės bendruomenės vystymo organizacijos (Detroit Shoreway Community Development Organization, DSDCO); pinigai paskolinti ar suteikti viešųjų agentūrų ir privačių nekomercinių fondų, supirkėjų, filantropų bei komunalinių įstaigų partnerių.

INFORMACIJA. www.gordonsquare.org

GORDONO AIKŠTĖS MENŲ RAJONAS (II)

VIZIJA. Projektu buvo siekiama sukurti patrauklią paežerės kaimynystę su gyvybingais teatrais ir aktyvia menine veikla. Tolimesnėje perspektyvoje siekta, kad šis rajonas taptų regioniniu menų ir kultūros traukos centru. Detalesni tikslai:

- Užtikrinti darnų klestėjimą per menų ir kultūros iniciatyvas.
- Kurti meninį vietos identitetą pasitelkiant vietokūrą, įvairias menų sritis ir viešąjį meną.
- Įveiklinti ir paremti vietinius menininkus ir kūrybos profesionalus.
- Išplėsti ir apsaugoti menų rajono fizines ir institucines vertybes ir turtą.

REZULTATAS. Gordon aikštės menų rajonas buvo suformuotas 2007 metais Klivlendo Visuomenės teatro (CPT), Artimųjų Vakarų teatro (NWT) ir Detroito krantinės bendruomenės vystymo organizacijos (DSDCO). Partneriai surinko \$30 milijonų, kad pastatytų naują bendruomenės teatrą, renovuotų nenaudojamą istorinį teatrą į nepriklausomą kino teatrą, suremontuotų daugelį erdvių pagrindinėje teatro organizacijoje, įrengtų automobilių stovėjimo aikšteles ir meniškai pagyventų Detroito gatvės erdves.

Kadangi minėta infrastruktūra jau įrengta ir atnaujinta, dabartinė iniciatorių veikla orientuojasi į tolimesnį rajono ekonomikos vystymą. Tam tikslui 2014 metais Klivlendo miesto savivalda patvirtino naująjį Gordono aikštės planą, siekiantį tęsti teigiamą postūmį, kuris pavertė Gordono aikštę ir Detroito gatvę regioniniu menų, kultūros ir pramogų traukos centru. Naujasis planas yra išsami esamų sąlygų analizė, kurio pagrindu grįsta Gordono aikštės menų rajono ateities planavimo schema. Planas orientuotas į keturias pagrindines sritis, kurias norima stiprinti: menų identitetas, fizinis prekės ženklas, rinkos stiprumas ir materialus turtas.

2.

AR MENAS IR
KŪRYBA YRA
PROJEKTO
AŠIS?

Siekiant efektyvaus pokyčio pagal kūrybiškos vietokūros principus, rekomenduojama jį vykdyti per meną ir kultūrinės veiklas.

TELLISKIVI KŪRYBINIS MIESTAS (I)

Telliskivi Loomelinnak, Talinas, Estija

INICIATORIUS. Privatus: žemės savininkai kartu su menininkais ir KKI atstovais.

INFORMACIJA.

<http://urbact.eu>

<https://monocle.com>

<http://www.visitestonia.com>

TELLISKIVI KŪRYBINIS MIESTAS (II)

VIZIJA. Telliskivi kūrybinis miestas yra buvusių sovietinių gamyklų teritorija, esanti šalia Talino senamiesčio ir Balti traukinių stoties. Vietos vystymas prasidėjo tuomet, kai žemės savininkai suteikė menininkams bei kultūrinių/kūrybinių industrijų atstovams palankias sąlygas inicijuoti įvairius projektus.

REZULTATAS. Pamažu Telliskivi kūrybinis miestas išaugo į didžiausią kūrybinių industrijų centrą Estijoje, kuriame galima rasti ateljė, studijas, kūrybines kompanijas, NVO ir menininkų ofisus, dizaino ir natūralių produktų parduotuvėles, įvairių kavinių ir restoranų bei kitų paslaugų. Kūrybinio miesto salėse ir kiemuose kasmet vyksta apie 400 renginių, o kiekvieną šeštadienį rengiamas blusų turgus. Čia taip pat veikia Vaba Laba teatras bei šiuolaikinio šokio teatras Sõltumatu Tantsu Lava.

3.
AR
NUMATYTOS
TAKTIKOS
SUDARO
STRATEGIJĄ?

Pokyčio ir atgaivinimo efektyvumas
priklauso nuo vietos konteksto ir
transformacijos vizijos dermės.

„APŽELDINKIME GRIUVĖSIUS“ (I)

“Greening the Rubble”, Kraisčerčas, Naujoji Zelandija

INICIATORIUS. Privatus: „Apželdinkime griuvėsius“ yra labdaros fondas, kurio svarbiausi poreikiai yra žemvaldžių leidimai ir finansinė pagalba; projektai finansuojami per pridėtinės vertės paslaugų tiekimą.

INFORMACIJA. <http://greeningtherubble.org.nz/>
<http://www.pps.org>

„APŽELDINKIME GRIUVĖSIUS“ (II)

VIZIJA. „Apželdinkime griuvėsius“ labdaros fondas įsteigtas po žemės drebėjimų Kraisčerėje 2010 metais, kad padėtų vietokūros grupei „Gap Fillers“ suorganizuoti kino seansą po atviru dangumi su gyva muzika ant statinių griuvėsių.

REZULTATAS. Nuo kuklių pirmųjų renginių koordinacijos projektas išaugo ir pradėjo kurti laikinus viešuosius parkus, sodus, turgelius ant nenaudojamos žemės, atsiradusios po žemės drebėjimų. Dėmesys telktas ne tik į vietos paruošimą, apdraudimą bei leidimus, bet ir į kraštovaizdžio kūrimą, dizainą ir statybą. Projektas teikia pridėtinės vertės paslaugas vietos ekonomikai bei stiprina bendruomenės aspektą kritiniu metu, žmonėms vis dar atsigaunant po stichinės nelaimės. Kadangi „Apželdinkime griuvėsius“ orientuotas į vietos verslą, dauguma instaliacijų įkuriama komercinių vietų pašonėje, kur ir prekybininkai, ir pirkėjai naudojami sukurtais parkais taip stiprindami gyvastingos vietos identitetą. Šiuo metu mieste jau įkurta dešimt „Apželdinkime griuvėsius“ žaliųjų zonų.

4.

AR PROJEKTAS
AUTENTIŠKAS
PASIRINKTAI
VIETAI?

Stiprūs kūrybiškos vietokūros projekta aiškiai apibrēžia, kaip ņ vizijos ņgyvendinamā bus ņtraukiami vietos resursai, istorija ir vertybēs, kad tai atspindētū ir papildytū vietos savitumā.

KOTEDŽŲ PROJEKTAS (I)

Project Row Houses (PRH), Hiūstonas, JAV

INCIATORIUS. Privatus: Bendruomenės aktyvistas Rick Lowe kartu su James Bettison (1958-1997), Bert Long (1940-2013), Jesse Lott, Floyd Newsum, Bert Samples ir George Smith.

INFORMACIJA. <http://projectrowhouses.org/>

KOTEDŽŲ PROJEKTAS (II)

VIZIJA. PRH projektas buvo pradėtas 1993 metais vietinių afroamerikiečių menininkų, kurie siekė pozityviai, kūrybiškai ir transformatyviai įsilieti į bendruomenę. Projektu buvo siekiama keisti požiūrį į meną: nuo tradicinių meno praktikų studijose į meną kaip konceptualų pagrindą, padedantį transformuoti socialinę aplinką. Projekto vizijai svarbiausias yra socialinis meno vaidmuo, pasireiškiantis per kaimynysčių atgaivinimą, istorinio paveldo išsaugojimą, paslaugas bendruomenėms ir jaunimo švietimą. PRH programos grįstos penkiais žymaus menininko John Biggers kūrybos įkvėptais principais, susijusiais su eiliuotų namų bendruomenių komponentais: menas ir kūryba, švietimas, socialinės apsaugos tinklai, architektūra, tvarumas.

REZULTATAS. Žemės supirkėjams grasinant nugriauti senuosius gyvenamuosius kotedžus šiaurinėje Hiūstono dalyje (vienoje iš seniausių miesto afroamerikiečių kaimynysčių), bendruomenės aktyvistai nusprendė juos atnaujinti, renovuoti ir pritaikyti esamos bendruomenės poreikiams. Vienuose sutvarkytuose kotedžuose gyvena kaimynystės senbuviai, o kituose veikia laikinos ir nuolatinės menininkų instaliacijos, edukacinės programos, organizuojami įvairūs bendruomenių renginiai ir veiklos (turgeliai ir pan.). Projektas taip pat vykdo įvairias socialines iniciatyvas, tokias kaip „Jaunųjų mamų programa“, pagal kurią jaunoms vienišoms mamoms suteikia būstą bei konsultuoja jas motinystės ir saviugdų įgūdžiams tobulinti. PRH yra bendruomenė grįsta menų ir kultūros nekomercinė organizacija. Projektas bando unikaliam formuoti sankirtas tarp meno, istorinio paveldo išsaugojimo, įperkamo ir novatoriško būsto, bendruomenės ryšių ir vystymo, kaimynystės atgaivinimo ir žmogaus įgalinimo. Nuo pat pradžių projektas apjungė menininkus su gyventojais, kaimynystės institucijomis ir mažų pajamų aplinka. Šio proceso rezultatas yra kūryba, įkvėpta autentiškos bendravimo su vietos bendruomene patirties.

5.

AR PROJEKTAS
ATSPINDI IR
DIDINA VIETOS
ĮVAIROVĘ?

Kūrybiška vietokūra skatina naujas
sąveikas tarp skirtingų vietos
vartotojų.

KŪRYBIŠKO VERSLININKO PROJEKTAS (I)

**The Creative Entrepreneur Project (CEP), San Chosė,
JAV**

INICIATORIUS. Vieša-privati partnerystė (PPP): projekto vadovas – Kultūros reikalų valdyba (OCA) ir Kultūrinių inovacijų centras (CCI); didelės viešos ir privačios investicijos; projekto vykdytojai: savivalda, privataus sektoriaus supirkėjai, universitetai, menų organizacijos, kultūros srities verslininkai.

INFORMACIJA. www.sanjoseculture.org

<https://www.sanjoseca.gov>

<http://www.sanjoseinside.com> (Straipsnis apie naujausio tyrimo duomenis)

KŪRYBIŠKO VERSLININKO PROJEKTAS (II)

VIZIJA. Mieste, kurio pagrindinė varomoji jėga yra Silicio slėnio aukštosios technologijos, buvo vis plačiau aptariama, kad nepakankamai dėmesio skiriama kuriantiems menininkams. Kūrybiško verslininko projektas buvo įkvėptas miesto savivaldos pasiryžimo remti vietines menininkų bendruomenes. Pirminis projekto tikslas – užtikrinti galimybių nepriklausomiems menininkams gausą, aktyviai teikiant paramą visų sričių vietiniams meno veikėjams (dirbantiems tiek komerciniais, tiek ir nekomerciniais tikslais). Projektu taip pat stengtasi suvesti aukštųjų technologijų įmonių atstovus su menininkais, siekiant glaudesnio dvipusio bendradarbiavimo. Tokiu būdu norėta praturtinti San Chosė miesto kultūrinį gyvybingumą ir sustiprinti kūryba grįstą ekonomiką.

REZULTATAS. 2008-2009 metais vykdytas projektas suvienijo Kultūros reikalų valdybos išteklius ir tikslus su Kultūrinių inovacijų centro ekspertize ir resursais tam, kad būtų išsiaiškintos menininkų, gyvenančių ir dirbančių Silicio slėnyje, karjeros ambicijos, poreikiai ir iššūkiai. Svarbiausios rekomendacijos, veiklos ir rezultatai buvo sudėti į galutinę projekto ataskaitą. Po projekto baigties, miestas skatino ir palaikė įvairių sričių menininkus, rengdamas menininkų verslo mokymus, teikdamas profesinio tobulėjimo stipendijas, išlaikydamas internetinį išteklių gidą ir įtraukdamas menininkus į viešojo transporto projektus. Visgi praėjus beveik dešimtmečiui nuo projekto pradžios, naujausio tyrimo duomenys atskleidžia, kad net 85% San Chosė menininkų vis dar negali būti finansiškai nepriklausomi vien tik iš savo meninės/kūrybinės veiklos, jų darbas finansiškai nuvertinamas. Nors projekto iniciatoriai skatino menininkus vadinti „kūrybiškais verslininkais“, visgi bendradarbiavimas su Silicio slėnio kompanijomis taip ir neįgavo pagreičio, buvo tik vienkartinis.

6. AR ATSIŽVELGTA Į PROJEKTO RIZIKAS?

Nors ne visada būtina ar galima rengti pilotinį projektą, neišbandytose idėjose su dideliais užmojais būtina užtikrinti, jog teorinės pokyčio prielaidos neprasilenks su realia vietos praktika.

RUS ŽAIDIMŲ AIKŠTELĖ (I)

RUS Playground, Lima, Peru

INICIATORIUS. Vieša-privati partnerystė (PPP): Ispanų menininkų kolektyvas Basurama su finansavimu iš Ispanų tarptautinio vystymosi bendradarbiavimo agentūros (Spanish Agency for International Development Cooperation); Basurama taip pat bendradarbiaavo su kitomis Limos gyventojų grupėmis, kaip El Grupo CHOLO (socialiniai aktyvistai), El Carton (architektūros studentai) ir El Codo (menininkai).

INFORMACIJA. www.pps.org
<http://basurama.org/>

RUS ŽAIDIMŲ AIKŠTELĖ (II)

VIZIJA. Iškelto geležinkelio statyba Limoje stovėjo nebaigta daugiau kaip 25 metus. Tik 2010 metais vietos bendruomenė išreikalavo susigrąžinti infrastruktūros erdvę. Kadangi rajone labai mažai viešųjų erdvių vaikams, buvo nuspręsta po nebaigto statyti geležinkelio kolonomis įkurti vietą vaikų žaidimams ir poilsiui.

REZULTATAS. Suvienijusios jėgas, visos suinteresuotos grupės pavertė erdvę po ir aplink iškeltą geležinkelį į ryškiai dažytą atrakcionų parką su sūpynėmis, karstyklėmis ir poilsio erdvėmis. Kadangi projekto biudžetas buvo labai ribotas, organizatoriai naudojo perdirbtas medžiagas, tokias kaip padangos ir virvės.

Deja, RUS žaidimų aikštelė gyvavo tik dvi savaites: ji buvo iškonstruota savivaldai po dešimtmečių visgi nusprendus atnaujinti geležinkelio statybas. Nors toks žingsnis nuvylė daugelį, ypač šios labai būtinos žaidimų erdvės vartotojus, tačiau RUS projektas įkvėpė kelias panašias iniciatyvas įvairiuose Peru miestuose, tokias kaip Parques Autoarmable, kuris užtikrino bendruomenės vedamų intervencijų tęstinumą.

7. AR UŽTIKRINTOS REIKIAMOS PARTNERYSTĖS ?

Dėl susikertančių skirtingų interesų vietos kontekstai yra itin komplikuoti. Finansinis ir idėjinis palaikymas vietiniame lygmenyje ir vietinių išteklių pasiekiamumas užtikrina, jog daugiau šalių jausis projekto savininkais ir prisidės prie sėkmingo jo įgyvendinimo.

UNI PROJEKTAS (I)

The Uni Project, Niujorkas, JAV

INICIATORIUS. Privatus: Uni Projektas (ne pelno siekianti organizacija), kuris pirmiausia buvo finansuotas per visuotinę lėšų rinkimo kampaniją (surinkta \$20,822).

INFORMACIJA. www.theuniproject.org

UNI PROJEKTAS (II)

VIZIJA. Inicijatyva siekiama skatinti skaitymo kultūrą ir edukacines patirtis viešosiose erdvėse, taip pat puoselėti įvairių sričių įstaigų ir specialistų įveiklinimą bendruomenėse.

REZULTATAS. Prasidėjęs 2011 metais, Uni Projektas bendradarbiavo su daugybe bendruomeninių organizacijų, įstaigų ir korporacijų, kurios padėjo įkurti daugiau kaip 200 laikinų, atvirų skaityklų gatvėse, parkuose ir aikštėse visame pasaulyje. Skaityklos skirtos ne tik skaitymui – jose organizuojami įvairūs edukaciniai renginiai ir dirbtuvės vaikams. Projekto iniciatoriai ir toliau atrinkinėja būsimų skaityklų vietas, telkdami dėmesį į kaimynystes, negaunančias pakankamai paramos.

Organizacija taip pat bendradarbiavo su muziejais (Niujorko Mokslų Halė ir MoMA), Niujorko, Bruklino ir Karalienės viešosiomis bibliotekomis ir mokyklomis, kurios padeda plėsti Uni Projekto knygų kolekcijas, aukodamos ar skolindamos leidinius. Stiprios partnerystės su plėtos korporacijomis, bendruomenių centrais, savivaldos įstaigomis ir savanoriais leido įgyvendinti efektyvias ir reikšmingas vietokūros strategijas.

8.

AR PROJEKTO
KOMANDA TURI
REIKIAMUS
TECHNINIUS
GEBĖJIMUS?

Būtina įvertinti laukiančius
techninius iššūkius ir pastangas,
reikalingas vietos transformacijos
įgyvendinimui.

„FREE RIGA“ JUDĒJIMAS (I)

Ryga, Latvija

INICIATORIUS. Privatus: miesto aktyvistu grupē; vēlāu ītrauktos īvairios pilietinēs iniciatyvos, nekilojamo turto savininkai ir miesto savivalda.

INFORMACIJA. citiesintransition.eu/place/free-riga

„FREE RIGA“ JUDĖJIMAS (II)

VIZIJA. 2014 metais Rygoje buvo daugiau nei tūkstantis tuščių pastatų, kurių nemaža dalis buvo vertingas istorinis paveldas, nykstantis dėl nenaudojimo ir brangaus išlaikymo. „Free Riga“ judėjimas siekė rasti naujas šių pastatų panaudojimo paskirtis tam, kad pakeltų miesto gyvybingumą, sumažintų įperkamu erdvių trūkumą socialinėms ir kultūrinėms iniciatyvoms ir mažintų išpūstas nekilnojamojo turto kainas.

REZULTATAS. Judėjimo pradžioje Rygos gyventojai buvo skatinami atkreipti dėmesį į tuščius pastatus, pažymint juos ryškiaspalviais lipdukais „Occupy me“ („Okupuok mane“). Vėliau „Free Riga“ iniciatoriai sukūrė virtualų žemėlapi, kuriame išdėstė potencialiai galimus panaudoti pastatus ir kultūrinius/socialinius projektus, kurie norėtų naudotis viena iš tuščių erdvių.

Pasitelkdami kietosios infrastruktūros ekspertus, „Free Riga“ tarpininkauja tarp nekilnojamojo turto savininkų ir kūrybinių/socialinių iniciatyvų, padeda užmegzti kontaktus ir susitarti dėl tuščio pastato panaudojimo detalių. Pastatai yra atgaivinami laikinam naudojimui (nuo poros dienų iki kelerių metų), kurio metu pastato naudotojai jį prižiūri, moka trečdalį realios nuomos kainos ir kartais padengia mokesčius bei išlaikymo išlaidas. Nauda turto savininkui – išaugusi turto vertė, nauda pastato naudotojams – įdomi kūrybinė erdvė ir bendruomenė. Pasibaigus laikino naudojimo susitarimui, kiekviena iniciatyva turi galimybę pasirašyti komercinę sutartį su savininkais arba perkelti savo veiklas kitur.

„Free Riga“ taip pat organizuoja ekskursijas, supažindinančias su tuščių erdvių potencialu Rygoje, rengia dirbtuves, seminarus ir diskusijas, kuriose, naudodami Rygos pavyzdį, nagrinėja bendras tendencijas ir požiūrį į neišnaudotas erdves Europos miestuose, administracinių kliūčių problematiką, taip pat diskutuoja, kaip kūrybinė ir bendruomenių energija gali būti panaudota viešos nuosavybės atgaivinimui.

9.

AR PARENGTAS
ĮGYVENDINIMAS
VERSLO
PLANAS?

Aiškus planas, kaip atsiras ir vystysis pajamas generuojančios veiklos (ypač projektuose, kuriuose numatomi infrastruktūros išlaikymo kaštai), padeda užtikrinti, kad vietos gyvybingumas bus išlaikytas ir po jos atgaivinimo.

„VIETA PASIŠNEKUČIUOTI“ (I)

“Placottoir”, Monrealis, Kanada

INICIATORIUS. Vieša-privati partnerystė (PPP): mikrorajono savivalda, išlaidas pasidalinusi su vietiniais verslais, kuriems aktualios papildomos sėdimos vietos šaligatviuose.

INFORMACIJA. www.pps.org

„VIETA PASIŠNEKUČIUOTI“ (II)

VIZIJA. Dauguma miestų turi ribotą atvirų erdvių pasiūlą, todėl vietos, kviečiančios atsipalaiduoti ir bendrauti, įgauna neįkainojamą vertę. Būtent dėl to viena Monrealio kaimynystė nusprendė sukurti mini-parkus, arba „parkučius“, ant automobilių stovėjimo juostų gatvių šonuose.

REZULTATAS. Su mikrorajono savivaldos pagalba, laivų konteineriai buvo perkurti į naujas viešas erdves, kurios buvo spalvingai nudažytos vietinių menininkų ir turi išpjautus langus, daug sėdimos vietos bei žalumos elementų. Konteineriai užima tris automobilių stovėjimo vietas ir tarnauja pėstiesiems, norintiems pavalgyti, pabendrauti ar stebėti aplinkinius.

Parkučiai sukuria vietas socialiniam įsitraukimui, įneša meno ir patogumo aspektus į kaimynystę, taip pat išreiškia politinę valią suteikti prioritetą viešosioms erdvėms, o ne privatiems automobiliams. Iki šiol mikrorajonas įgyvendino dviejų parkučių projektus, abu iš kurių yra įsikūrę pagrindinėse komercinėse gatvėse. Tikimasi plėsti šį projektą ir į kitus miesto rajonus.

10.

AR TVARI
PROJEKTO
VIZIJA?

Kartais į ilgalaikę perspektyvą orientuoti projektai gali nesugebėti užtikrinti tvaraus vystymosi. Ir atvirkščiai: net trumpalaikiai kūrybiškos vietokūros projektai gali turėti ilgalaikį poveikį.

„KULTŪROS JUNGTYŠ SAN PAULE” (I)

Conexão Cultural São Paulo Edição, San Paulas, Brazilija

INICIATORIUS. Vieša-privati partnerystė (PPP): San Paulo Vaizdo ir Garso muziejus (MIS) kartu su Brazilijos vietokūros grupe „Kultūros jungtyš” (Conexão Cultural) bei miesto kultūros administracija.

INFORMACIJA. www.pps.org
www.conexaocultural.org

„KULTŪROS JUNGTYŠ SAN PAULE” (II)

VIZIJA. Projektu buvo siekiama įtraukti didesnę bendruomenės dalį į kultūrinį gyvenimą bei kūrybiškai sustiprinti gyventojų potyrius viešosiose erdvėse ir meno įstaigose. Tai buvo įgyvendinama eksponuojant menininkų darbus, organizuojant renginius ir veiklas ne muziejaus patalpose, o šalia jo, t.y. lauko teritorijoje aplink muziejaus pastatus.

REZULTATAS. Projektą įprasmino vienos dienos renginys su gyva muzika muziejaus kieme, kur vietiniai fotografai, vietokūros ekspertai ir grafiti menininkai eksponavo savo darbus visuomenei. Renginys padėjo viešinti ir vietinius menininkus, ir instaliacijas muziejaus galerijoje. Renginio sėkmė privedė prie dar daugiau kaip pustuzinio tokio tipo renginių šiame muziejuje.

Pavyzdžiui, 2015 metais muziejus kartu su „Conexão Cultural“ vietokūros grupe surengė parodą, kuri supažindino lankytojus su pagrindiniais vietokūros projektais mieste: pradedant viešais stalo teniso stalais, karaokė aikštėmis ir baigiant dviračiu varomais maisto vežimėliais. Šis ir kiti įvairiapusiški projektai padėjo įtraukti gausybę žmones, nepriklausomai nuo jų susidomėjimo pačiu muziejumi. Būtent tokių ilgalaikių vietokūros pastangų dėka Conexão sugebėjo apjungti muziejų kultūrą su kaimyninių bendruomenių kultūra.

11.

AR PROJEKTAS
PRISIDEDA PRIE
TVARIOS
VISUOMENĖS
KŪRIMO?

Novatoriški projektai, kurie inicijuoja ir integruoja tokias inovatyvias ir socialiai atsakingas idėjas, kaip darnus judumas, dalinimosi ekonomika, perdirbimas ar ekologija, sprendžia ne tik vietos problemas, bet ir kuria platesnį potencialą.

ECOHAB (R-URBAN projekto dalis) (I)

Žano Žako Ruso gatvė, Paryžius, Prancūzija

INICIATORIUS. Privatus: architektai ir dizaino aktyvistai Doina Petrescu ir Constantin Petcou.

INFORMACIJA. <http://r-urban.net>

ECOHAB (R-URBAN projekto dalis) (II)

VIZIJA. EcoHab gyvenamojo būsto, savo esme esančio tarp bendrabučio ir kooperatyvo, tikslas yra:

- eksperimentuoti su apgyvendinimo modeliais ir ekologiniu gyvenimu (įskaitant bendrų paslaugų vietas, atsinaujinančios energijos ir vandens perdirbimo sistemas, pilnai išnaudojamą sodą ir t.t.)
- efektyviai ir prieinamai valdyti gamtos išteklius, sukuriant modelį, pagal kurį ir kiti namai galėtų prisidėti prie namų ūkio vartojimo sumažinimo.
- suburti žinių ir gebėjimų bazę apie miesto ekologiją ir, ilgesniame laikotarpyje, sukurti vietą, kurioje būtų galima dalintis atsparumo ir gebėjimo atgauti jėgas (angl. *resilience*) praktikomis.

REZULTATAS. EcoHab buvo projektuojamas kartu su būsimais gyventojais 2012 metais, o jo statyba prasidėjo 2013-aisiais. Dabar EcoHab yra sudarytas iš septynių eksperimentinių gyvenamųjų būstų, apimančių socialinius butus (suteikia pirmuosius žingsnius namų nuosavybės link), menininkų/tyrėjų/studentų rezidencijas ir bendruomenės erdvę, kuri iš dalies yra pastatyta savarankiškai. Erdvėse organizuojami įvairios dirbtuvės, edukacinės programos, renginiai ne tik būsto gyventojams, bet ir visai kaimynystei.

Kūrybiškos vietokūros kontekstas

Nuo ankstyviausių projekto vystymo stadijų, būtina užtikrinti, kad užsibrėžta vizija atliepia konkrečios vietinės bendruomenės tapatumą, vertybes, išteklius ir poreikius. Tam visų pirma būtina suprasti bendruomenę: jos vietos istoriją, demografiją, socioekonominę situaciją bei kultūrą.

Tai palengvina bendruomenės įsitraukimą, komunikuoja teigiamą žinutę tikslinei auditorijai ir identifikuoja esminius faktorius, lemiančius bendruomenės poreikius ir lūkesčius. Kaip pastebi Reicher (2013), kultūra yra svarbus kūrybiškumo katalizatorius, o kūrybiškumas daro teigiamai įtaką vystymui, tačiau pats vystymasis privalo atliepti tikruosius vietų ir jų gyventojų poreikius. Specialūs įrankiai gali palengvinti konteksto ir poreikių analizę

1. Kultūros išteklių žemėlapis (angl. *Cultural Asset Mapping*)

Visų pirma būtina suprasti ne tik platų bendruomenės, kurioje planuojama vystyti projektą, kontekstą, bet ir identifikuoti pagrindinius vietas kultūros išteklius, kuriais bus galima remtis:

- Kokie kūrybiški žmonės, organizacijos ir verslai egzistuoja bei kaip jie siejasi tarpusavyje?
- Koks kultūrinis kontekstas supa projektą? Kokios yra kūrybinės ir kultūrinės problemos, iššūkiai ir galimybės?
- Kokia kūrybinių erdvių situacija, problemos, iššūkiai ir galimybės?
- Ar vieta garsi savita kultūra, ar egzistuoja kultūrinis turizmas?
- Kaip projektas gali pajungti jau egzistuojančius vertingus bendruomenės kūrybinius ir kultūrinius išteklius?

Kultūros išteklių žemėlapis yra efektyvi ankstyvos projektų stadijos vystymo priemonė. Šis procesas apima informacijos rinkimą, fiksavimą, analizavimą ir sintetinimą, siekiant apibūdinti kultūrinius išteklius, tinklus, sąsajas bei vietas bendruomenės ar grupės vartojimo struktūrą. Kultūros išteklių žemėlapio sudarymas suteikia įrankius, kurie gali būti panaudoti tolimesniame projekto vystyme. Išsamus žemėlapis gali pateikti nuodugnų pagrindinių tinklų ir kultūrinių požiūrių, kurie formuoja bendruomenę ir atskleidžia esmines jos problemas, supratimą.

2. Planavimo / vizijos susirinkimas (angl. *Design/Visioning Charrette*)

Tai konsultacija su labiausiai suinteresuotais bendruomenės atstovais ankstyvojoje projekto stadijoje. Toks susirinkimas dažniausiai apima visą dieną, kada valdžios pareigūnai, projekto vystytojai ir vykdytojai, organizacijų lyderiai, bendruomenės nariai ir potencialūs vietos naudotojai kviečiami susirinkti ir aptarti svarstomas problemas, iššūkius ir lūkesčius, susietus su projektu.

Sėkmingas planavimo / vizijos susirinkimas padeda iškomunikuoti planuojamą viziją ir bendrą svarstomų problemų, galimybių ir iššūkių supratimą, sušvelninant potencialiai konfrontuojančius požiūrius tarp skirtingų bendruomenės narių. Šis procesas yra taip pat nepaprastai naudingas potencialių grėsmių, galinčių iškilti vėliau, identifikavimui. Toks susirinkimas taip pat gali padėti projekto komandai suprasti žingsnius, reikalingus pasiekti užsibrėžtą tikslą.

3. Bendruomenės konsultavimo planas (angl. *Community Consultation Plan*)

Bendruomenės konsultavimo metodai turi būti pasirinkti atsižvelgiant į siekiamus tikslus - nuo visuomenės informavimo ir edukacijos iki aktyvaus indėlio diskutuojant ir siūlant pagerinimus. Tad norint pasirinkti tinkamiausią metodą, būtina apsibrėžti aiškų tikslą, ko norima pasiekti. Pavyzdžiui, naujienlaiškis bendruomenei gali informuoti bendruomenės narius apie projektą, tuo tarpu poreikio vertinimo apžvalga ar interviu gali padėti identifikuoti išskylančius klausimus ir poreikį. Tačiau reikia apsvarstyti ne tik kaip bus išsiaiškinami bendruomenės poreikiai, bet ir kaip ji bus įtraukiama į tolimesnį procesą. Pavyzdžiui, konsultavimosi su mažų vaikų tėvais metodas, tikėtina, bus kitoks nei konsultavimosi su paaugliais. Tad konsultacijos turi būti pagrįstos atsakymais į tam tikrus klausimus:

- Kaip užtikrinti, kad įvairios komunikacijos priemonės būtų lengvai prieinamos ir suprantamos daugeliui bendruomenės narių?
- Kokie fiziniai barjerai galėtų neleisti bendruomenės nariams dalyvauti konsultacijose ir kaip geriausiai juos atliepti?
- Kas yra geriausia vieta susitikimui ar renginiui?
- Koks geriausias susitikimo laikas? Reikalinga atsižvelgti į dirbančiųjų, auginančių vaikus, senjorų ir kitų socialinių grupių galimybes.
- Kokia jau egzistuojanti „minkštoji“ ir „kietoji“ infrastruktūra gali būti įtraukta į konsultavimą?

Sėkmingos kūrybiškos vietokūros komponentai

Kūrybiška vietokūra sujungia kultūrą ir bendruomenes, skatinant atsižvelgti į vietos kontekstą, konkrečius poreikius, tradicijų atgaivinimą ir bendrus interesus. Vadovavimasis šiais principais atveria kelius kūrybinėms partnerystėms, vietos kūrybiniam verslumui, paveldo aktualizavimui ir bendruomenių įsitraukimui į vietos kultūrinį gyvenimą. Ilgalaikėje perspektyvoje kūrybiška vietokūra grįsta kultūros pasiūla įgalina tvarią vietos plėtrą ir geresnę gyvenimo kokybę, yra sėkmingo kultūros ekonomikos vystymosi jėga, įgalinanti efektyvų vietos atgaivinimą.

Kūrybos ekonomika, kūrėjai, kultūros verslai bei organizacijos

Kūrybos ekonomika skatina vystymąsi, o pagrindinė kūrybos ekonomikos varomoji jėga yra kūrybiška visuomenė. Tad kyla klausimas, kaip galima ugdyti ir palaikyti kūrybišką visuomenės dalį, kaip pilnai išnaudoti jos teikiamas galimybes? Ne paslaptis, kad kūrybiškus žmones gyventi ir dirbti traukia ten, kur vyrauja natūraliai integruotos aplinkos ir įvairaus - meninio, kultūrinio, technologinio ir ekonominio - kūrybiškumo sinergija (Florida, 2002). Akademiniai tyrimai rodo, kad ne ekonominiai, o patrauklios gyvensenos veiksniai lemia kūrybiškos visuomenės dalies pritraukimą į tam tikras vietas. Tad vietas, kurios skiriasi nuo visuotinai paplitusio skonio, yra ypač svarbios.

Kalbant apie vietos patrauklumą, būtina apsvarstyti tiek „minkštuosius“, tiek „kietuosius“ faktorius, lemiančius kūrybiškos visuomenės dalies pasirinkimą (Van Geenhuizen & Nijkamp, 2012). Dėl šių priežasčių daugybė miestų ir miestelių visame pasaulyje investuoja į kūrybiškų vietų kūrimą ir išsaugojimą. Kūrybiškos vietos pritraukia įvairias darbo rinkas, siūlo patogią prieigą prie įvairių paslaugų tiekėjų, galimų partnerių ir rinkų, įgalina žinių apsiskeitimą per oficialius ir neoficialius tinklus. Kūrybinio ir kultūrinio sektoriaus darbuotojai itin vertina tokią įvairiapusišką tinklaveiką, o ypač socialinius tinklus, atsirandančius kaimynystėse.

Bendruomenių įtraukimo ir įgalinimo technikos (I)

Skirtingi visuomenės įtraukimo procesai kuria skirtingas valdyme dalyvaujančias bendruomenes. Procesas lemia, ar dalyviai tampa atskirti, ar jų grupės suskaldomos, o galbūt atvirkščiai - suvienijamos. Tai reiškia, jog skirtingi proceso dalyviai ir įgyvendinimo formos kartu kuria skirtingus rezultatus (Quick and Feldman, 2011). **Dalyvaujančios lyderystės metodas** (angl. *Art of Hosting* arba *Art of Participatory Leadership*) gali padėti spęsti kompleksiškas problemas ir sukurti būtinas sąlygas bei ryšius sėkmingam bendradarbiavimui tarp skirtingų interesų grupių. Tai yra viena iš priemonių bendruomenėms suburti ir atrasti naujus, geresnius būdus gyventi ir dirbti kartu.

Dalyvaujančios lyderystės metodas leidžia kurti erdvę strateginiams pokalbiams apie prasmingus klausimus, kuriuose žmonės dalijasi žiniomis, patirtimi, fiksuoja esmines išvalgas, mokosi vieni iš kitų ir kuria kartu. Metodo darbo pobūdis nuolat keičiasi tarp darbo visoje grupėje, mažose grupelėse, dialogo ir asmeninių refleksijų. Tai įtraukia dalyvius, didina jų motyvaciją, skatina kūrybiškumą ir bendradarbiavimą, padeda atrasti ir priimti geresnius sprendimus. Metodas yra išskirtinis tuo, jog leidžia iš esmės kalbėtis rūpimais klausimais. Dalyvaujančios lyderystės metodas naudoja tradicinių ir inovatyvių metodų kombinaciją. Pradėtas naudoti Danijoje, dabar šis metodas yra sėkmingai taikomas Europos Sąjungos Komisijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Kanadoje ir kitose šalyse bei institucijose.

Bendruomenių įtraukimo ir įgalinimo technikos (II)

Dalyvaujančios lyderystės metodas yra paremtas šiais principais:

- Maksimaliai išnaudoti kolektyvinę grupės sprendimo galią.
- Išklausyti ir priimti skirtingus požiūrius.
- Optimizuoti dalyvavimą ir pagarbą kitam.
- Paversti konfliktą į kūrybišką bendradarbiavimą.

Bendruomenių įtraukimo ir įgalinimo technikos (III)

Dalyvaujančios lyderystės metodas yra grupių pasikalbėjimą palengvinančių įvairių praktikų rinkinys, o ne metodas griežtąja prasme. Tai suteikia lankstumą, leidžiantį prisitaikyti prie kontekstų, kuriuose dirbama, taip pat kuria papildomą vertę visoms suinteresuotoms šalims ir efektyvina kūrybiškos vietokūros procesą:

- **Skatinama komunikacija.** Žmonės, praktikuojantys dalyvaujančiosios lyderystės metodą, ugdo gebėjimą išgirsti kitus, sklandžiau reikšti mintis ir suprasti kitų poreikius.
- **Iš karto gaunamas grįžtamasis ryšys.** Susirinkimų vedimo metodai leidžia dalyviams paprastai ir greitai, be jokių tyrimų ir skirtingų apklausų, gauti grįžtamąjį ryšį apie susirinkimo temą, klausimą, projektą ar idėją iš visų susitikimo dalyvių.
- **Keliama motyvacija ir skatinamas tvarumas.** Kadangi dalyvaujančios lyderystės pagrindas yra visų suinteresuotų žmonių įtraukimas, tai lemia didesnę dalyvių motyvaciją vykdant jų pačių sukurtas iniciatyvas. Daugiau įsitraukimo – daugiau atsakomybės, bendradarbiavimo ir atkaklumo siekiant savo ir organizacijos tikslų.
- **Įtraukimas.** Dalyvaujančiosios lyderystės principų taikymas sustiprina šalių, kurios dažnai lieka už derybų stalo, poziciją per aktyvų jų įtraukimą į kūrimo procesus. Tai skatina bendruomenes pamatyti, kaip jų pastangos įgauna pavidalą bei duoda rezultatus.
- **Įvaizdžio gerinimas.** Projektai, kuriuose praktikuojami dalyvaujančios lyderystės metodai, sukuria savitą stiprių bendradarbiavimu ir atsakomybe grįstą kultūrą.

Bendruomenių įtraukimo ir įgalinimo technikos (IV)

Būtina pažymėti, kad kaip ir kūrybiška vietokūra, dalyvaujančios lyderystės metodas yra labai kontekstualus, nepasiduodantis vienašališkam įvedimui, reikalaujantis bendro vystymo ir adaptavimo konkrečiai situacijai:

- **Dalyvaujantysis vertinimas** (angl. *participatory appraisal*, PA) yra „šeima“ metodų, įgalinančių vietos žmones nusistatyti savo pačių prioritetus ir savarankiškai priimti sprendimus dėl ateities. Pirmiausia ši technika buvo sukurta naudoti kaimo vietovėse ir besivystančiose valstybėse, tačiau kadangi PA yra labai lankstus ir visa apimantis metodas, dabar jis naudojamas daugelyje vietų ir situacijų. Šis metodas pabrėžia vietinių žinių svarbą ir efektyviai įgalina vietos žmones pačius vertinti, analizuoti ir planuoti.
- **Dalyvaujantysis lėšų paskirstymas** (angl. *participatory budgeting*, PB) yra vienas iš dalyvaujančiojo vertinimo metodų. PB tiesiogiai įtraukia vietos žmones į sprendimų priėmimą renkantis, kam paskirti nustatytą viešąjį biudžetą. Vietos žmonės aptaria ir balsuoja dėl išlaidų prioritetų bei vaidina svarbų vaidmenį prižiūrint lėšų panaudojimo procesą.
- **Dalyvaujantysis strateginis planavimas** (angl. *participatory strategic planning*, PSP) irgi yra vienas iš PA metodų. Tai būdas suvienyti bendruomenę tam, kad ji kartu išsiaiškintų ir susitartų, kokio savo bendruomenės ar organizacijos vystymosi norėtų per keletą ateinančių metų.

Bendruomenių įtraukimo ir įgalinimo technikos (V)

Kitos formos, kuriomis naudojamosi įgalinant bendruomenes:

- **Bendra gamyba** reiškia darbo būdą, kai sprendimų priėmėjai ir piliečiai (arba paslaugų teikėjai ir vartotojai) dirba kartu, kad sukurtų sprendimą ar paslaugą, kuris tiktų jiems visiems. Šis metodas pagrįstas tuo principu, kad labiausiai paslaugos veikiami žmonės gali geriausiai padėti ją sukurti.
- **Piliečių grupės** yra reguliarūs paslaugų vartotojų susitikimai, kuriuose aptariama paslaugų kokybė ar kitos susijusios temos. Jie padeda nustatyti piliečių ir kitų asmenų turimus rūpesčius ir prioritetus bei gali padėti anksti atpažinti problemas arba rasti idėjų pagerinimui.
- **Piliečių komisijos** susideda iš nedidelių nespecialistų grupių, modeliuojamų pagal prisiekusiųjų teismo struktūrą. Grupė imasi nuodugnai ištirti tai, ką vietos žmonės įvardijo kaip svarbią problemą, ir pabaigoje pateikia nuosprendį.
- **Pasaulio kavinės metodas** naudoja neformalią kavinės aplinką, kad dalyviai aptartų problemą mažose grupėse. Diskusijos tam tikrais aspektais vyksta 20–30 minučių ciklais. Po kiekvieno iš jų dalyviai skirstosi į naujas grupes ir naujas diskusijas. Šis metodas gerai tinka naujoms idėjoms apie problemą generuoti, dalintis patirtimi ir tyrinėti veiksmus tikroviškose situacijose. Renginio pabaigoje apibendrinamos visos įvykusios diskusijos.

Kūrybiškos vietokūros iššūkiai

Būtina pasakyti, kad kūrybiškos vietokūros metodas nėra universalus sprendimas visiems atvejams. Nesvarbu, kokie panašūs bebūtų miestai ar analogiškos regeneracijos strategijos, specifinė vietos kultūra, sąlygos ir dinamika paverčia universalų vieno plano taikymą visais atvejais neįmanomu (Andres & Grèsillon, 2011). Dėl vietinio konteksto, paveldo specifikos bei fizinių vietos ypatybių projektai gali netikti konkrečiai vietai, neprigyti. Dažnai kyla pagrįsti svarstymai, kaip kultūrinis indėlis virsta į socioekonominius rezultatus (Hagoort, 2013).

Net jei teigiamas kultūrinių intervencijų į viešąsias erdves poveikis yra gana greitai pastebimas ir akivaizdus, tiesioginiai ryšiai tarp jų ir ilgalaikio vietos atgaivinimo gali būti kvestionuojami. Retorinis kultūros, kaip socialinės ir ekonominės panacėjos, aukštinimas dažnai klaidina. Taip pat būtina atkreipti dėmesį, kad iš apačios kylančios iniciatyvos gali būti lengviau integruojamos ir priimamos visuomenės, bet jei jos nesusilaukia palaikymo iš viršaus, viskas dažnai baigiasi lėtu nykimu ilgesnėje perspektyvoje. Kiekviena strategija ir veiksmas turi būti specifiški kontekstui, žinant suinteresuotų socialinių grupių ypatybes ir poreikius. Svarbu suvokti, jog formalios instrukcijos replikuotam įgyvendinimui neegzistuoja.

Informacijos šaltiniai

- Andres, L. & Grèsillon, B. (2011). Cultural brownfields in European cities: a new mainstream object for cultural and urban policies. *International Journal of Cultural Policy*, n.d., 1–23. DOI:10.1080/10286632.2011.625416.
- Gadwa, A. (2013) Fuzzy vibrancy: Creative placemaking as ascendant US cultural policy, *Cultural Trends*, 22:3-4, 213-222, DOI: 10.1080/09548963.2013.817653
- Gadwa, A. (2010). How artist space matters: Impacts and insights from three case studies drawn from Artspace project's earliest developments. Minneapolis, MN: Metris Arts Consulting. Parsisiūsta iš <http://www.metrisarts.com/>
- Florida, R. (2002). *The rise of the creative class*. New York, NY: Basic Books.
- Markusen, A., & Gadwa, A. (2010b). *Creative placemaking (white paper)*. Washington, DC: Mayors' Institute On City Design, National Endowment for the Arts, p. 67. Parsisiūsta iš <http://www.nea.gov/pub/CreativePlacemaking-Paper.pdf>
- Reicher, C., Kern, F., Hagoort, G., Saris, J., Kooyman, R., Dos Santos, E. & Mommaas, T. (liepos 13-15 2013). CURE -creative urban renewal in Europe- conference, Utrecht. Konferencijos medžiaga.
- Quick, K ir Sandfort, J. (2014). Learning to facilitate deliberation: practicing the art of hosting. *Critical Policy Studies*, <http://dx.doi.org/10.1080/19460171.2014.912959>
- Van Geenhuizen, M. ir Nijkamp, P. (2012). *Creative Knowledge cities, Myths, Visions and Realities*.